

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://www.dsshop.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://bibliotek.dis-danmark.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

FEMTE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

DR. PHIL., SOGNEPRÆST.

ANDET BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS UNIV. BOGHANDLER G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1903—1905.

Henrik Gerners Afskedstale.

Ved Theodor Møller.

Henrik Gerners Afskedstale, som han vilde have holdt 19. August 1659, paa hvilken Dag han var dømt til at skulle miste Livet, blev, som vel bekendt, jo aldrig holdt. Derimod er den vist bleven afskrevet mange Gange, men har saavidt vides aldrig foreligget trykt i sin Helhed. Efter Manuskriptet Nr. 91 i Rostgaardiana paa Universitetsbibliotheket, hvoraf nærværende er en ordret Afskrift, har Rahbek i Minerva, Oktober 1807, ladet en Del af Talen trykke; men baade er den første halve Del udeladt — »forbigaaes som pure Asketik« — saavel som Slutningen, og desuden er den gengivet meget unøjagtigt. Talen foreligger nu her i uformindsket Skikkelse og fortjener vel at kendes af mange, baade fordi den blev til under saa særegne Omstændigheder, med Døden for Øje, og fordi den giver et godt Billede af sin vidtløftige, gudfrygtige og fædrelandskærlige Forfatter.

En Liigprædiken eller Afskeds-Tale,

som Hr. Henrich Thomæsen Gerner, den gang Sognepræst i Birkerød, men siden Biskop i Wiborg, havde agtet at holde paa Cronborg Slot Fredagen d. 19. Augusti 1659, paa hvilken Dag hand, efter Kongen af Sverig hans Befalning, ved et Sværd skulde miste sit Liv for udviist Troskab imod Hans Kongl. May. Kong Frederich den Tredie, ved hvis allernaadigste Forsorg Executionen dog ikke blev fuldført, men hand, efter Fredens Slutning, frigiven.

I Jesu Navn:

I Elskelige Christne Siele, som nu ere tilstæde, Høje og Nedrige, Lærde og u-lærde, Ædle og u-ædle: I ere mueligen komne, een Deel, at beskue et Menneske udi Dødsens Angist, en anden Deel, at mætte Eders Øyne med mit Blods Udgydelse. Men jeg formoder at fornøye den ene Deel, saa at den med mig skall ringe achte Døden. Men den anden Deel skall mætte sig selv med Vandtaare førend med Blod. Dertil at bruge haver jeg udvalt aabenbarlig paa denne Sted, (1:) At udvise min Forligelse med Gud og Alle, og (2:) At tage en venlig Afskeden fra alle, Bekiendte og u-bekiendte.

St. Peder udi sin første Epistels andet Capitel, 17. V. lærer os tvende synderlige Ting, nemlig: 1: Frygt Gud; 2: Ære Kongen.

Her er de 2 Høyeste at tale om, den høyeste i Himmelen, og den høyeste paa Jorden; og ligesom Himmelen er større end Jorden, saa og den, der udi boer, er større end Kongen paa Jorden, eftersom Himlenes Himle kand ey begribe hannem, men denne kand og maa indgribes af et lidet Rum; dernæst Kongen, som skal æris, maa og frygte Gud og det tit og ofte udi Secke og Aske som Kongen af Ninive (Jon. 4); ja bløde sin Seng den gandske Natt som David (Ps. 6). Om disse tvende Høye Personer, |: udi hvilke den ene ligger den ævig Salighed skiult og udi den anden som et Guds Kar den timelig Velfærd:| saa vit mig u-værdig mueligt er at tale, vill jeg da først min Tale fremføre paa denne sørgelige Stæd. Befalder det nogen, saa i Jesu Navn merker.

Frygt Gud, siger Petrus: der er en Frygt, som er intet andet end en Forskreckelse, ved hvilken de u-gudelige, naar de høre Gud tale eller tales om hannem, da frygter de og bæver, som Cain; men fordi de ey tænker til at omvende sig, saa er det indtet andet med dennem end som med Dieflene, som frygter, skelver og bæver (Jac. 2); denne Frygt duer intet, thi den fører indtet godt med sig, men ligesom ved denne Frygt et Menneske ræddes at tale med Gud, at see Gud som Adam, der skiulede sig for Herrens Røstes Liud, saa forventer hand sig indtet got af Gud, men hand er snart færdig at sige som Cain (Gen. 4): Du driver mig af

Landet og fra dit Ansigt. Ja andre kommer saa høyt derpaa, at de sige som Dieflene: Jesu, du Davids Søn, hvad haver vi med dig at gjøre, est du kommen for Tiden at plage os. Saa anstillede de Gergesener sig næsten imod Jesum legemlig, men Judas baade legemlig og aandelig Viis.

Denne Frygt maae et Menneske udjage af sit Hierte ved Bøn og idelig Paakaldelse; sigende heller: Herre, bliv hos os, thi det stunder til Aften; ja bedende hannem, at hand vil biude en frimodig levende Aand komme i sine Been igien, om de endskiønt ere døde som de tørre Been i Ezech. 37. Naar den Frygt er forbi, saa kommer der en anden Frygt, ved hvilken et u-gudeligt, dog bodfærdigt, Hierte, vender sig fra sin onde Vey til Gud, betænker sig og siger til sig selv, som Røveren paa Korsset til den anden Misdædere: Frygter du og icke for Gud, min Siel! Dette skeer, naar Guds Haand er over os, som Abrahams Haand over sin Søns Hoved; naar Gud giver os i Menniskens Hender, og Legemet, Kiød og Blod ere imod Sielen u-taalmodige. Men betenk, o Menniske! hvad Christus siger: * Frygter icke for dennem, som kand ihielslaae Legemet og kunde dog icke skade Sielen, men frygter for dem, som kand tage baade Legem og Siel og forderve det udi det dybe Helvede. Icke desmindre findes de Mennesker, som frygter meere for Creaturet end for Skaberen, mere for den, som kan nedbryde ichun Legemet alleene, end for den, der kan forderve Sielen med, hvilchet vi seer udi Nebuchadnezers Hofgesinde (Dan. 3); de frygtede meere for hans gloende Ovn, og tilbad hans Billede, end de frygtede for det gloende Helvede, som staar aaben for en Afguds Dyrckere. Men saadan Frygt er forgieves; de skulle betencke, hvad Paulus siger (Ebr. 10): Det er forfærdeligt at falde i den vrede Guds Hender; thi Menniskens Hender kand Herren saavel nu styre, som hand styrede Abrahams Haand med Sværdet i over Isaach. Nu saadan en Gud maa vi vel frygte for, og anstille saaledes vort Liv og Levnet, saaledes forarbeide vor Salighed med Frygt og Bævelse, at Dødsens Frygt ey findes meere hos os, naar vi skal skilles herfra, end den var hos Stephanum, end hos Jesum selv, som er sat os til it Exempel at efterfølge, at hand frygtede sig indted for at

gaa til Jerusalem, hvor hand vidste, der var vel Hosianna, men omsider en Torne Krone og et Crucifige. Naar et Menniskes Siel er overtagen fra denne Frygt, som er legemlig, hvilcket skeer ey, førend hand haver en god Samvltighed og veed sig inted at befrygte for Gud saasom en streng Gud, saa kommer hans Død hannem ey anderledis fore end Daniels, Johannis og alle Propheternis Siuner, naar de saa Gud i sin Herlighed, den ene ved Chebar Flod som Ezechiel (1), den anden ved Havet som Daniel, den 3. ved øde Stæder som Johannes paa den Øe Pathmos (Apoc. 1): De saa Gud i sin Herlighed, og de faldt ned paa deris Ansicht paa Jorden, og blev liggendes en liden Tid, som de vare halvdøde, og var ingen Macht meere udi dem; Aarsagen var, at de saa Guds Herlighed, hvilchen ingen kand see og leve; men omsider bleve de opreyste igien og styrchede paa deris Been, og da talede de friligen med Gud. Saa er det med Mennisken, som ere forligte med Gud, naar dette timelige Liv skal vandre, og de skal gaae al Kiøds Vey, saa er det inted anderledis med dennem, end de falder paa deris Ansichter næsgrus en liden Tid, at deris Legemer maa ligge som de 2 Sandheds Vidner i Apoc. 11, men efter tre Dage og en halv kom der Liv udi dennem igien, og de stigede op i Himmelen. Saa er det og her: det samme Øyeblik som Sielen vandrer her ud af Legemet, det samme Øyeblik vandrer den til det evige Liv, hvor den seer Gud og taler med Gud; en Deel Siele mættes alleene af Guds Ansichtes Beskuelse, en Deel Siele haver deris Forlystelse derudi, at de love Gud med en ny Sang. Men en Deel Siele, som lide u-skyldelige, de, ligesom de under Alteret, raaber Nat og Dag: Herre, du, som est den Herre, den Hellige og den Sande, hvorleng dømmer og hefner du iche voris Blod paa dem, som boe paa Jorden. Og de blive fornøede og husvalede dermed, at Gud ifører dennem hvide Kongelige Kiorteler, og giver dem det Svar, at de skulle hvile sig endnu en liden Tiid, indtil endog deris Medtienere og Brødre kommer fuldkommeligen dertil, som skulle ihjelslaas ligesom og de (Apoc. 6). Dette skal tiene en Siel til Trøst, som gaar efter Christum og bær hans Kaars, at omondskjønt den bær Kaarset til Golgatha, til Graven, saa

haver den iche behof at frygte, at den det enten derfra og tilbage igien, ey heller videre frem, skal drage. Nej! Christus tager Kaarset af saadan en Synderis Skuldre, og lægger det paa sine; tager igien af sin Retfærdighed og af sin Fred, som Verden ey kand give, og lægger paa hans bedrøvede Hierte, tager af sin Aand, og lægger paa hans sorgefulde Siel, da er Guds Rige strax inden udi hannem, thi af saadanne Ting constitueres Guds Rüge i denne Verden, Rom. 14.

Efter at vi ere da af disse faa Ord blevne ført til Gemyt, hvorledis Guds Rige skal begyndes udi os, da lader os gaa videre frem og see, hvorledis vi kand beholde det fast som Bruden i Høyesangen, at vi ey slipper det igien. Det skal vi lære udaf en anden Frygt, hvilchen er Guds Dyrkelse. Frygte Gud; det er dyrcke Gud. En Dyrckelse bestaar udi inted andet end en stadig Kierlighed, hvilchen indgriber udi sig alle andre Dyder, baade den levende Troe, det stadige Haab, den sagtmodige Ydmyghed, og den herlige Taalmodighed; thi den er meget stoer, eftersom mange, det er alle, Vande kunde iche udslucke den (Cant. 8). Saadan en Kierlighed bør vi at have til Gud. Det skeer vel tit, at et Menniske faar Kierlighed til Gud og vil gjerne dyrcke hannem, ja at hand maa sige som Bruden (Cant. 5): Jeg er sjug af Kierlighed, men feyler den dog for een Deel; thi den varer til en Tiid, og forvendes som Amnons Kierlighed til Thamar; hand laae siug for Kierlighed til hende; men efter Kierligheden var fuldkommen i Amnons Lemmer, blev Hadet større end Kierligheden i Hiertet (2. Sam. 13). Om saadanne Mennisker, der saa begynde at frygte og elske Gud, maa vi sige som Christus om den daarlige Biugnings Mestere: Dette Menniske begynte at bygge og kunde det iche fuldkomme (Luc. 14). Men hvoraf kommer det? Min Siel! Det kommer deraf, at Menniskens gandske Sind, Hierte og Lemmer ere iche samlede hos Gud tillige; men som Aanden er villig, saa er Legemet skrøbeligt, saa at naar Sielen vil stille sig ind og sige: Min Siel bie efter Gud etc., saa er Legemet borte, og siger om sine jordiske Begieringer, jeg haver talt et Ord og kand iche igienkalde det. Naar Legemet dragis ved Kaars og Modgang, saa er Hiertet mistrøstigt, som Jonæ Hierte, og siger:

Det er bedre at døe end leve. Naar Aanden er udi Gudfrygtigheds Verck, at gaee op aarle om Morgenen og iche lade af om Aftenen at love Herren, saa er Øynene andensheds henne, som Davids Aand og Øyne paa Taget (2. Saml. 11). Vil Aanden vaage og bede med Christo i Urtegaarden, saa vil Legemet sove, det kand iche vaage een Time med Christo. Saa at vi finder skinbarligen med Thamar (Gen. 38), at der ere Tvillinger og Sønderrivere udi vores Liv, og vi maa sige med Paulo, at der er tvende, som stride i vore Legemer, Aanden og Kiødet, en Sinds Lov og en Kiøds Lov, som ligger altid ud imod hinanden, hvor udover og Paulus klager: Det gode, som jeg gerne vilde gøre, det gjør jeg iche; men det onde, som jeg vilde iche gjøre, det gjør jeg. Derfor |: min Siel:| betenk, hvad du est! Du est den, uden hvilchen ingen Lemmer udi Legemet kand sig røre; thi førend Gud blæste dig i Adams Næse, var Adam ichun en død Jord-Klump, til it Menniske dannet af Gud. Samle dig til dig selv alsammen og gandske, paa den Maade som Vandene samlendes tilsammen udi Skabelsen, at det tørre kand sees, at Legemet maa erfare, at det uden dig er som Jonæ Kikajon eller Græs-Kar, der af en Orm stickes og visner iligen. Regier over Legemet, og ved den Hellig Aands correspondentz tving Legemet først, og bøy det fra det onde, omsider skal det noch selv venne sig til det gode og sige med Paulo (Act. 9): Herre, hvad vil du, at jeg skal gjøre? Begynd derfor, o kiere Siel, at elske Gud, gach ind i dit Kammer og luch Dørren til efter dig. Giør en Pacht med dine Øyne, og lad dennem gandske tillukkes, at de hverchen skal see til Dinam eller Dalilam, at bøye dig; ey heller, om du kommer paa Biergene, hvorfra Hielpen skal komme, at de da see efter al Verdens Riger og Herlighed, og i saa Maader komme dig til at forgiette Thabor, hvor der er got at være, Himmerig, hvor der ere mange Boelige; heng en Laas for Læberne, at de iche tale unyttige Ord, for hvilche du omsider skal gjøre Regenskab; overtal dit Hierte, at det lægger fra sig alle forfængelige Tancker. Naar du saaledis er bleven mægtig over Øynene og alle Lemmer, saa opløft du dine Øyne til Gud at elske og dyrche hannem; at du gjør, som David siger: Dine

Øyne vogte paa hannem som Daglønnerens paa Herrens Hender, og en Tieneste-Pige paa hendes Mad-Moders Hender (Ps. 123). See da paa Jesu Hender, hvorledes de ere igiennem borede for dine Synders Skyld, og mon du skal kunde gjøre Andet end Jesus ved Lazari Grav (Joh. 11), at dine Øyne jo maa løbe over. Den Tiid Christi Øyne løb over, da sagde Jøderne: See, hvor elskte hand hannem. Saa skal der siges om dig af Englene: See, hvor elskte den Siel Christum. See fremdeeles paa Jesu Siide, hvorledes den er aabned med et Spiud, og skulde du kunde bare dig fra Graad? Der Absolon var igiennemstungen med 3 Glavende, løb Davids Øyne over; hand siger: Min Søn Absolon, ach at jeg maatte have død for dig. Dette siger hand over sin Fiende og en u-lydig Søn, og det af Kierlighed. Thi Joab sagde, du lader mig merche, at du elsker dem, dig hade, og hader dennem, dig elsker; det skulde mueligt lyses dig bedre, dersom alle Israels Førster vare faldne, og Absolon alleene levede. Men min kiere Siel, dine Øyne maa løbe over af større Kierlighed; her er ey din Fiende, men din Broder, her er ey en u-lydig Søn, men den, som var sin Fader lydig indtil Korsens Død; her er ey den, som vilde, at alle skulle døe og hand leve, hvilket hand kunde giort, thi vi vare skyldige, og hand kunde sette sit Liv og tage det; men hand vilde gierne døe for os, paa det vi alle skulle leve. See paa Jesu Fødder, som ere igiennemborede, og kand dine Øyne andet end blive Vandfloder. Siseræ Moder saa udaf Vinduet og græd for Sisera, som skulde achtet for en Frelser hos de Hevitters Konge, at hand og hans Vogn ey kom, men hans Tinding var igiennemboret med et Søm (Jud. 5). Og see her er al Verdens Frelser, som haver taget Fengselet fangen, traaed Sathan og Døden under sine Fødder, og flyed os en evig Forløsning. Naar du haver saaledes beseet Christum, betenk saa, hvorfor hand haver saadant lid; beskue da dig selv ogsaa, hvordan du hidindtil haver været. Da er det saa, du haver ligget i dit eget Blod velted, din Nafle var iche omskaaren, du varst iche gnedet med Salt, du varst iche badet eller toed med Vand (Ezech. 16). Men hand har toed dig; der du ey vilde græde og ey vidste, hvad som tiende til din Fred, da græd

hand over dig, hand bade[de] dig og førte dig i stichede Klæder. Kand du da andet end sige (Jer. 9): Ach, at der var Vand noch i mit Hoved, og mine Øyne vare Græde-Kilder, til at begræde den Angist, som min Frelserer haver lid for mig. Saa gjorde David sit Leye vaat for den troe Uriam, som hand loed ihjelslaae. Saa maa du og gjøre for din Frelserer, du haver forraad. Men glæd dig derover igien, at disse Taare, du græder saa til Gud for dine Synder, for hvilche Christus saa er plaget, dennem samler Christus igien i en Flaske, og i Stæden for du tilforne saa en Torne-Krone paa Christi Hoved, skal du nu see en Ærens Krone, i Stæden for Ribber og Saar og Naflegaff skall du nu see it forklaret Legeme, hvilchet skal skinne klarere end Solen, hvilchet du og, naar du skal sammenbindes med dit Legeme igien, skal blive fuldkommeligen liig. Naar det er skeed, da kald alle dine Lemmer til dig igien, og forehold dennem dette, som du haver seet, lad Øynene betenche, hvorledis de haver seet hofmodeligen det, de maatte og burde skamme sig ved, slae sig ned formedelst den u-bluefærdighed, de haver begaaet, for hvilchet |: eftersom os bør vor Ansigtets Blusel:| Christi Øyne maatte luches paa Kaarset ved Forhaanelse; forman dennem, at de nu græde Taare til Gud og angrer, at de iche tilforne har set til Herrens hellige Bierg. Lad dernest dine hychelske Læber komme frem, der lovede Gud for Menniskens Øyne, men naar de vendte sig, da tørde sig med Haanden, som Horen, sigende: det var iche dennem [d]en Gang; forman dennem, at de sette sig selv udi Støv og tenche, hvor forsechtede Jesu Læber og Tunge var, at de hengde ved hans Gane, og herefter gjøre it alvorligt Opløftelses, det er Bønners, Offer. Fødderne og Henderne, som har løbet efter at udstyrte, opladet sig til at udøse u-skyldigt Blod, maa og haves i god Acht, afmalende for dennem Jesu Naflegaff og Jesu Hull udi Fødderne, formanende dennem, at de iche nu staa videre paa Synderes Veye, og de ere nu stillede opløftede til Himmelen, til Gud med Mose, at Gud dog skal give os Seyervinding over vor aandelige Amalek, Sathan. Lad saa Hierted fremkomme; fremstille for det, hvorledes det haver været over alle Ting bedrægeligt; naar Læberne bad,

var det langt borte, naar Sielen var trøstig, var det tvifl-agtig, naar Aanden var villig til det gode, gav det Sathan Rum til det onde. Efterdi da at dets Synd var større end de andre Lemmers, thi alle Ting, baade onde og gode, kommer udaf Hiertet, saa afmal og, at Christus haver mott lid større Piine paa sit Hierte, end alle andre Lemmer, idet at det med et Spiud blev igennemstunget; biud det, at det nu med en angerfuld Aand, som er redebon og villig, opofrer sig selv saa sønderknuset, at det maa være Gud et techelig Offer.

Disse puncta vil vel Kiød og Blod disputere, fordi det kand ey begribe det, som hør Gud til; det svarer Sielen, som er beængsted, som Jobs Hustrue Job udi Fristelsen: See nu faar du Belønning for al din Hyklerie; det er Kiødets Dom, det seer altid til det udvortes, og dyrcher Creaturet meere end Skaberen, som Bels Præster, der saae efter, at de, deris Qvinder og Børn maatte mættes udaf Mad-Offer. Men hvorfor frygter du da Gud, min Siel? Monne Job frygte Gud forgieves, siger Sathan, Job 1. Du haver giort saa sterche Gierder omkring hannem, siger hand. Deraf erachter en Siel sit gode, som elsker Gud, at den bliver som Joseph og som Benjamin i Jacobs Hierte. Der staaer, at Jacob elskte Joseph over alle hans Brødre og derfor havde givet hannem en bundtet Kiortel, og om Benjamin staaer der, at Jacobs Siel hengte ved hans Siel. Saa elsker Gud og den frygtende Siel over alle Siele, og hans Siel hænger ved den frygtende Siel; ja hand setter it uryggeligt Gierde om den. Hvad vil da en Siel meere begiere til Løn, end at være foreened med Gud, og være indbunden i de levendis Knippe.

Dette maa saa korteligen være talt om den Høyeste i Himmelen, til hvilchen vi alle haaber at forsamles. Nu følger korteligen at tale om den Høyeste paa Jorden, fra hvilchen vi alle eengang skal skilles. Og bestaar derudi:

Ære Kongen.

Salomon siger, at een treslinget Snoer brister iche letteligen itu. Saa er det og med en ærlig Patriot: Der er imellem hannem og hans Konge en treslinget Snoer, ved hvilchen hand bindes. 1) Guds Lov: Ær Kongen. 2) Den naturlige Kierlighed til sit Fæderneland, efter det som Ovidius siger:

Jeg kand det ey begrunde,
 Hvort mesten alle Mand
 Baade nu og allen stunde
 Elsker deris eget Land.

3) Den underdanige Æed, som de ere deris Konge plig-
 tige at holde; hvo denne Snor bryder, er en Af-Guds Dyr-
 cher, verre end Besterne, ja endog en Meen-Æedere, og conse-
 quenter en Forrædere. Derfor siger Petrus: Værer ey alleene
 underdanige de gode og milde, men end ogsaa de vanartige;
 thi deris Macht er af Gud (1. Pet. 2.) Saa lærer vi deraf
 først, at ingen bør at berøve Kongen sin Ære; det overveyede
 Joab, der hand vandt Rabba, da loed hand dog David have
 Æren, at Staden skulle kaldes efter hans Navn (2. Saml. 12).
 Den eene Konge bør iche at betage den anden sin Ære, med
 mindre der er vigtig Aarsag, ved hvilchen meget Blods Ud-
 gydning kand forsvares, som vi veed, hvad Aarsager, Guds
 Folch haver haft, naar de strede mod fremmede Konger eller
 deris egne Brødre. Ellers seer vi, hvorledes Rabsake, som var
 udsendt fra Kongen af Assyrien imod Ezechiam, faar andet
 at tage vare, at Gud giver dennem en hastig Forstyrrelse i
 deris Forehavende. Saa hende det sig og med Saul, der
 hand forfulde David ved Hakiila Høy, fich hand omsider andet
 at tage vare, nemlig Philisterne vare faldne i hans Land.
 Simei spottede David sin Konge, men hand motte døe der-
 fore. Derfor hedder det: Ær din Konge med Tancher,
 Ord, Gierninger, med Gods og Formue, ja endog med Livet:
 Fat aldrig foragtelige Tancher om din Konge, band iche Kon-
 gen i dine Tancher, og band iche een Rüg i dine inderste
 Seng-Kammere (Eccles. 10). Thi en Fuul under Himmelen
 kand føre Røsten frem, og de, som have Vinger, kand for-
 kynde det. Hvad Ære gjorde iche Samuel og Israel Konning
 Saul; hvad Ære skeede iche David i Juda og Israel; hvor
 troe var Husai David i Absolons Hoff (2. Sam. 17); ja de
 Mænd, som fulde ud med David af Jerusalem for Absolon,
 at de forlod alting og holdt med hannem; hvad Fare satte
 de 3 Mænd sig udi for David, der hendte Vand under Bethle-
 hems Port, brydende sig igiennem Fiendernis Macht; hvor

troelig holdt Achimelech, Præsten, med David i sin Landflygtighed, endog med sit Blods Udgydelse, fordi hand gav hannem Skue-Brød og Goliaths Sverd. Seer udi andre verslige Historier; hvad sees iche udi Mucio Scævola: hans Troeskab var stoor imod sin Herre, hand søgte sin Herres Modstanderes Kongelige Liv, hvilchet dog iche kom til nogen effect; men derfor blev dømbt strax en Forrædere; men der hand blev paagreben, blev hannem formedelst sin Troeskab til sin Herre, saa og formedelst sin simulerede Galenhed, som dog var en fortitudo, end og af hans Fiender Livet skenchet. Efter saadanne Motiver og andre fleere raader jeg endnu enhver for sin Nation at følge Salomons Bud (Eccles. 8): Bevar Kongens Befalning, dog efter Guds Ædis Ord; vær ey hastig, naar du gaar til hans Ansicht, og bliv iche staaendis i en ond Sag, eller veyre dig iche i at giøre, hvad hand befaler dig, thi hand kand giøre, hvad hannem lyster. Om denne Kongens Ære, saavit den vedkommer denne Tractat, er noch sagt paa denne Gang, thi Sandhed er dog iche hørt; dog alligevel, om jeg haver talet noget, der iche haver god Grundvold noch, da beder jeg, det motte beviises, og jeg vil bede om Forladelse. Men dersom jeg haver talet ret, da formaner jeg Eder alle og hver, som forstaar min Tale, at I ogsaa enhver udi sin Stæd, som sagt er, frygter Gud og ærer Eders Konge.

Nu at gaa videre frem, hvad min Sag er anlangendes, at jeg skal døe for efter menneskelig Dom; da fordi jeg i saa Maader haver villet ære min Konge, er jeg og forhadet af mange, dog ey af alle. Jeg haver haft min Naadigste Herris og Konges Friderici 3tii Bud, at jeg skulde, *ratione juramenti dati, ratione fidei Patriæ debitæ, ratione beneficii accepti*, være en *interpres imellum* Oluf von Stenvinchel, nu salig hos Herren |: som endnu formeente sig at være i Hans Mayestets Bestallung, efterdi hannem indtet Bestallungs Brev var given af Carolo Gustavo:| og en Engelsk Oberst ved Navn Richard Hutchinson, som for sin tilbudne Tieneste fik Repuls hoes den Svenske Mayestet; tog derfor Service under hans Maytt. Kongen af Dannemarch. Jeg haver vell undskylt mig derudi for sine Aarsager, dog efterkommet det, indtil en

anden er i min Stæd commenderit. Ingen Vaaben haver jeg optaget, ey heller læderet noget Menniske; iche dismindre er jeg prøvet ved Torturen udi 6 Timer, saa at de tvende Fingre af den venstre Haand endnu ere næsten døde; udi hvilchen Tortur de dog inted haver vundet andet end lamentation og Guds Paakaldelse. Derefter dømmes jeg som en Forræder ud af Krigs Collegio, hvis Præses var General Forebusch: hvilchet om saa kand eragtes, lader jeg gandske Verden judicere; thi dersom jeg er en Forræder, som tiener min Herre og Konge troeligen og ey aabenbarer hans Anslag, naar jeg dennem veed, saa bør og alle Svenske Cavallerer, som tiene Kongen af Sverrig huldiligen og ey aabenbarer hans Fiender hans Anslag, regnes som Forrædere imod den, de stride og omsider blive fangne af. Vi veed alle, at Judas kaldes en Forrædere, fordi han forraade sin egen Mestere Christum; men Ehud, som hemmeligen kom ind til Eglon og myrdte hannem, talis inted saadant om. Jeg forstaar herudi inted bedre, derfor maa det være noch sagt.

Men efterdi jeg seer Menniskene iche at betenche deris daglige Bøn: forlad os vore Skylder, som vi forlade alle dem, som have syndet imod os, saa vil jeg dog træde udi Christi Foedspoer, sigende: Fader forlad dem, thi de vide iche bedre. Ney, de vil iche vide bedre.

Nu 3): hvad er da min Straff? Guds Bud var til Kong Ezechiam: Du skal døe og iche leve; det samme Bud er kommen til mig. Det er dog alle foresat eengang at døe; er jeg da iche skyldig for denne Sag at døe, saa er her dog mine skiulte og mine Ungdombs Synder. Om disse vill jeg endnu sige, som jeg tilforne haver sagt: min Ungdombs Brøst og u-fornuft etc. Saa er her ydermeere andre Synder, vitterlige og u-vitterlige, imod Herrens Hellige Lov, fra jeg blev Karll og till en Mand, i mit Fæderneland og paa fremmede Stæder. Her er mine Mandelige Alders Synder, udi mit Embede og uden mit Embede, hvilche og mueligt ere u-tallige; for dennem og alle i gemeen vill jeg opofre Herren en angerfuld Aand og et sønderknust Hierte, sigende med Tolderen: Gud vær mig arme Synder naadig. Dette er Aarsag noch til min Død, som jeg dog inted kand undgaae, om jeg endskiønt

nu forløvedis. Hvad vinder da mine Modstandere eller mine Dommere? Inted andet, end at jeg døer, førend Naturen haver fuldendt sit Løb. Mueligt de taber meere derover. Men motte nu nogen sige: Det er dog forskrecheligt at see Dødsens Overilelse for sine Øyne. Dertil svarer jeg: Ney; thi een Deel Mennisker ligger mange Aar paa deris Syge-Seng udi Dødsens Angist og piinis længe; men her er en snar Gang fra det forgiengelige til det u-forgiengelige. Et Menniske liggende paa sin Sotte Seng berøvis ofte sine Sind og Sandtze og kand iche betenche sit Huusis Beskichelse, hvilket nu allerede hoes mig er besluttet. Derfor døer jeg gierne, først for mine begangne Synder, for hvilche, jeg er forsichret, jeg haver en Naadig Gud i Himmelen. 2) Døer jeg snart, og det med en god Samvittighed, og det for Konning Friderich den Tredie, min Allernaadigste Herre og Konning; forhaabende hoes hannem efter Døden mit Navn at mainteneris: Gud holde sin Beskiermelse over hannem og det Kongelige Huus. Min Samvittighed haver jeg nu klaret for mine Synder og min Sag; nu haver jeg inted videre end at biude denne Verden god Natt.

Og vender mig da till mine Kiere Forældre, Thomas Thomason Gerner, Kongel. Mayestets Øverste Renteskriver udi Kiøbenhavn, min Kiere Fader: Saa og Karen Hinrichs-Daatter, min Kiere Moder: Ydmygeligen bedende dennem om Forladelse for alt, hvis jeg kand have fra min Barndom fortørnet dennem med og ellers gaaed af deris Raad; tachende dennem for al den Forælderlige Omsorg, som de paa mig med Skoelgang, Underviisning i Guds Frygt og Boglige Konster, Udenlands Reiser og andre gode ting haver anvendt; Gud være deris høyeste trøst; Gud sette dem som Abraham og Sara.

(I undrer mueligt, at jeg bøyes nu till Graad, som ey tilforne bøyedis til Graad over mine Synder eller min Død. Men undrer iche; det mig nu tvinger Taarene af Øynene, er alleene, at det Baand opløses nu imellum de Personer, som aldrig bindes meere. Men jeg var trøstig tilforne, efterdi jeg aldrig skillis meere ved Gud, som mine Synder mig eengang havde fraskilt).

Saa skal det da være Eders største legemlig Trøst udi

denne store Bedrøvelse, mine Kiere Forældre, at I vel haver mist en Søn, men ey for udediske og skammelige Gierninger, men for sit Hiertis Oprigtighed til sin Herre og Konge. I haver mist en Søn, men jeg lader efter mig 3 Døttre, min Hustru Dorothea Bircherod og 2 Nafn efter mig, Martha og Maria Henrichs-Døttre; hvilche eftersom de haver mist en Husbond og en Fader, saa ombeder jeg Eder for Guds Skyld og en faderlig Affection, at i dennem ville lade blive inden Eders gode Raad, indtil Gud og Mayesteten, som jeg formoder, opvecher dennem tienlige Middell.

Mine Brødre formaner jeg, at de ey bedrøver deris Forældre, men gaar dennem under Øyne med al Fiinlighed og Ydmyghed, saa at I maa blive i min afgangne Stæd en Salve paa vores Forældres Hierter, saa vil Gud forleene Eder et langt Liv. Min Kiere Søster er jeg forsichret om, hun ey viger fra sin Faders Bud ey heller sin Moders Tuchtelse; hvorfor jeg nu dette min Faders Huus sampt alle anrørende med alle gode Venner Gud troeligen til timelig og ævig Velstand befaler.

Mine Præceptores haver jeg og cum debita observantia at tache, ihvor de nu findes, og hvo de være kand, eftersom de af it groft Legeme har ved institution forfremmet mig fra Barbarie, som er ellers hominum naturæ proprium, til Humanitatem, Gud give dennem deris Løn, beskreven hoes Daniel i det 12. Cap.

Hans Mayestet Kongen af Danmarch, Friderico Tertio, haver jeg underdanigst at betache for den protection, jeg haver haft, den stund jeg haver været baade Patriot og Underdan, saa og for al Forfremmelse til det Beste: Ydmygeligen bedende, at om jeg ey haver kundet efterkomme, som jeg vel var pligtig, Hans Mayestets Ærinder, at det dog maa optages i den beste Meening; thi jeg haver giort det, jeg kunde; vil saa ynske, at Herren i denne bedrøvelige Tiid vil endnu sette hannem igien i Fred og Roelighed, giøre hans Navn bedre end hans Elskelige Herr Faders, Høy-Lovlig Ihu-kommelse: Forlene hannem med sin Elskelige Gemahl, Dronning Sophia Amalia, sampt hans Førstelige Naade, Printzen Christiano 5to, sampt de andre Kongelige Børn, glædelige

Tiider, at de maa med Glæde og Fred, Sundhed og Karskhed see mange Aar og Dage, og naar denne forgiengelige Krune er aflagt, de da maa nyde den Ærens uforgiengelige Krune i det Evige Liv.

Min Meenighed, hvis Siele mig haver været betroed, befaler jeg nu udi Guds Hender, tachende dennem for all Lydighed og god Omgjengelse; bedende først, at de med Medlidenhed overbærer al Misforstand udi mit Embede, om noget er passeret, hvoraf nogen kunde tage nogen Forargelse, betenchende at vi alle ere Mennisker, og den Retfærdige falder endog 7 Gange om Dagen; derhos anmodende den Almægtige Gud, at hand ville sende dennem igien en troe Hyrde, som kand og vill ledsage dem paa de sunde og salige Veye til de levende Vandstrømme baade med Lærdomb, Liv og Levnet, paa det de med mig og jeg med dem og alle troe Christne maa samles i de udvalldis Tall paa Dommens Dag.

Nu var alting giort, dersom iche mit Hierte skulde skilles ad: Thi min Hustrue og jeg ere it Hierte og it Kiød: Og see nu er Døden med Kierlighed i Kamp, hvo som sterchest ellers er! Salomons Ord ere visse. Kierligheden tvinger mig Taarene af Øynene, hvilchet Døden iche gjør. Vores Ægteskab haver været kort, dog fuldt af Møye, fuldt af u-roe, fuld af Sorrig, Bedrøvelse, Overlast og Gienvordighed, ja fast meere end nogen kand tenche. Dog haver den Ægteskabs Troe og Kierlighed iche været dis ringere, men udi Medgang og Modgang altid paa baade Siider standhaftig med Taalmodighed. Jammeren og Verdens Elændighed, saa og Falskhed, qvitterer jeg, men min Kiere Hustrues Sorg bliver dis større. Mange Ord om et Øyebliches Gierning at tale gøres ey fornøden, hvorfor jeg beder Eder min Hiertens Aller-Kiereste om Forladelse, om noget er foreløbet udi vores Ægteskab, hvilchet dog ey er meget, det jeg troer, hvor udover I udi nogen Maade kunde fortørnes. Jeg tvifler her inted paa, thi det er alt længe siden fortalt, hvad det kunde være. Hernest betacher jeg Eder, min Aller-Kieriste, for hver Tiime og Minut, I med mig levet haver, for hver Byrde og Sorg, at I med mig baaret haver, og for hver mødsom Reise, I udi denne bedrøvelige Tiid for min Skyld haft haver. Lader iche Sorgen

faae Overhaand hos Eder, men, som I altid haver været, beviiser Eder taalmodig og gudfrygtig. Tencher, at Verden er al forgiengelig, tencher, at Eders Hosbond dør for en ærlig Sagh; I mister mig; I skal nest Guds Hjelp finde en Naadig Herre igien udi Friderico 3tio, som jeg ey tvifler paa, hand jo betencher Eders bedrøvede Vilkaar. Frygter Gud og gaar aldrig af min kiere Faders Raad, men holder hannem nest Gud i Himmelen for Eders Fader og Forsvar. Haver god Omsorg for de 2 smaa Ducher, med hvilche Gud os haver velsigned, at, om de maa blive udi Live, de maa opvoxe udi Guds Frygt, tiltage i Alder, i Viisdomb og Naade baade hos Gud og Mennisker. Mit Navn hverchen kand eller skal blive Eder eller dennem til nogen Forhindring eller Forhaanelse i nogen Maade, men meere til Ære og renomée. Videre herom at tale kand jeg iche for Smerte; thi Hiertet nu snart skilles ad: Men jeg vil befale Eder, min allerkiere Dorothea, med mine elskelige Børn, Martha og Maria, under den Høyestes Skygge; Herren lade sine Hellige Englers Varetægt være omkring Eder; Herren være med Eder i Indgang og Udgang; Herren velsigne Eder og bevare Eder; Herren lade liuse sit Ansicht over Eder og være Eder naadig; Herren lætte sit Aasiun paa Eder, og give Eder sin Fred, Amen!

Mine kiere Svogere, Hederlige og Høylærde, Erlige, Velachte og Velvise Mænd, betacker jeg paa det venligste for all Christelig og Broderlig Omgængelse; bedende, at de vil efter min Død mit Navn til al Ære ihukomme, saa vit ret er, og med min fattige efterladte bedrøvede Hustrue have billig Condolentz. Det skal igien helønnes Eder i de Retfærdiges Opstandelse.

I gode erlige got Folch alle i gemeen, som jeg nu en kort Tiid med min Tale haver opholdet, jeg beder Eder om Forladelse alle og hver, Høy og Lav, Gammel og Ung, Rig og Fattig, Leeg og Lærd, Ædel og u-Ædel. Beder Gud om Naade. Frygter Gud og ærer Eders Konge.

Jeg veed nu iche andet, end jeg joe haver korteligen igiennemløbet alt, hvis fornøden giordes; thi det andet Verslige skal de Levende sørge for: hvorfor, eftersom jeg er forschret, at jeg er forligt med Gud i Himmelen og alle

Mennisker, saa er jeg da nu rede at opofre min Gave paa Herrens Alter, Sielen at overgive udi Guds Haand, hvor ingen Piine skal røre den, Legemet til Jorden, som det er taget af.

Tvende Ting har jeg nu meere at uddeele, end dersom jeg døde paa min Seng: 1. Blodet skulde ellers død i Legemet, men det jeg skencher til de Svenske, mine Dommere, i Synderlighed Kongen af Sverrig, hvilchen min bedrøvede Hustrue haver saa ofte anmodet om Benaadning, og lader dennem svare til det. 2: Den hastige Fraskillelse, førend Glasset er udrunden, skall være for Frederico 3tio, Kongen af Danmark, hvis Regimente Gud lychsalig giøre endten med Fred og Roelighed eller og sine Fienders Ødelæggelse. Hannem haver jeg tient huld og troe ved en soren Æed, som nu skal beseigles med mit Blod.

Far saa vell Verden, Velkommen Himmelen,
 Far vell Menniskene, Velkommen Englene,
 Farvell i Jordiske Konger, Velkommen Du Ærens Konning,
 Farvell min Kieriste Hustrue og Børn! Vell kommen min
 Kieriste Brudgom Jesu Christe!
 Kom snart Herre Jesu, Kom snart! Amen.
